

РЕЦЕНЗИЯ

от

проф. д-р Радост Спиридонова Асенова, дмн

Катедра „Урология и обща медицина“,

Медицински факултет, Медицински университет – Пловдив

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ в професионално направление 7.1. Медицина, докторска програма „Обща медицина“, съгласно Заповед на Ректора на МУ–Плевен №Р-4060/28.10.2025г.

Автор: д-р Мирослава Цветанова Христова

Катедра: Обща медицина, съдебна медицина и деонтология Факултет по Обществено здраве, Медицински университет - Плевен

Тема: Взаимодействие между общопрактикуващите лекари и центровете за спешна помощ: проблеми и перспективи

Научен ръководител: Проф. д-р Цветелина Валентинова, д.м.

Общо представяне на докторанта и документацията

Представеният комплект документи напълно съответства на нормативните изисквания на МУ–Плевен за провеждане на процедура за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“. Дисертационният труд е оформен коректно, придружен от автореферат, списък с публикации и необходимите удостоверения, което свидетелства за стриктно спазване на процедурите.

Д-р Мирослава Христова е асистент в Катедра „Обща медицина, съдебна медицина и деонтология“ към ФОЗ на МУ–Плевен. Професионалният ѝ профил, научните публикации и участието ѝ в катедрени и научни дейности показват стабилно развитие в областта на общата медицина и интерес към проблематиката на взаимодействието между първичната и спешната медицинска помощ.

Актуалност на темата

Темата на дисертационния труд е изключително актуална и има значение за функционирането на българската здравна система. Взаимодействието между

общопрактикуващите лекари (ОПЛ) и центровете за спешна медицинска помощ (ЦСМП) е ключов фактор за осигуряване на непрекъснатост, достъпност и качество на медицинската помощ, особено по отношение на спешните състояния и състоянията, които не могат да бъдат отложени във времето. В контекста на застаряващото население, хроничните заболявания и засилените обществени очаквания за бърз и равнопоставен достъп до грижи, недостатъците в координацията между тези две звена имат не само клинични, но и сериозни икономически и социални последици.

Авторката обосновава свързката актуалността на изследването с натрупаните структурни дефицити, изострени по време на пандемията от COVID-19, когато спешната помощ поема значителен обем дейности, свързани с консултиране и лечение на пациенти извън очакваните чести спешни състояния. Във въведението и литературния обзор са посочени тенденции на намаляващ брой ОПЛ, натовареност над допустимите нива в определени региони, както и хроничен недостиг на лекари със специалности „Спешна медицина“ и „Медицина на бедствия, аварии и катастрофи“ в системата на ЦСМП. По този начин дисертацията се позиционира не само като академично изследване, а като научно обоснован отговор на реални системни проблеми.

Характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд е в достатъчен обем, структурно последователен и отговаря на академичните изисквания за съдържание, методологична коректност и научна обоснованост. Структурата включва въведение, подробен литературен обзор, ясно формулирани цел, задачи и работна хипотеза, раздел „Материал и методи“, резултати, дискусия, заключение, изводи, препоръки, приноси, библиография и приложения. Подобна конструкция осигурява логическа цялост на текста и дава възможност за плавно преминаване от теоретичната към емпиричната част и обратно към обобщенията.

Силно впечатление прави и фактът, че авторката разглежда темата в широк международен контекст. В литературния обзор са анализирани моделите за организация на първичната и спешната помощ в 16 европейски държави, включително Нидерландия, Великобритания, Германия, Франция, Норвегия, Полша, Словения, Румъния, Гърция и др. Това позволява ясна съпоставка на българския модел с утвърдени европейски практики и създава основа за формулиране на реалистични предложения за реформа.

Целта на изследването е формулирана ясно и прецизно: да бъдат анализирани факторите, които определят взаимодействието между ОПЛ и ЦСМП, като се идентифицират основните проблеми и се очертаят перспективи за оптимизирането му. Задачите произтичат логично от тази цел и обхващат както описателен анализ на текущото

състояние, така и изследване на удовлетвореността, нормативните пропуски, мотивацията на пациентите и възможните решения.

Разделът „Материал и методи“ се характеризира с висока степен на методологична прецизност. Обект на изследването са взаимоотношенията и взаимодействието между ОПЛ и ЦСМП, разгледани през призмата на четири целеви групи респонденти – общопрактикуващи лекари, лекари от ЦСМП, ръководители на ЦСМП и пациенти.

По този начин е осигурен многопластов поглед към проблема, който обхваща както гледните точки на изпълнителите на медицинска помощ, така и преживяванията и оценките на пациентите.

Изследването включва общо 88 анкетирани ОПЛ, 123 лекари от ЦСМП и ръководни позиции в структури на спешната помощ, както и 168 пациенти, получили медицински услуги от ОПЛ и/или ЦСМП. Пациентската група се характеризира със средна възраст 51.5 години ($SD=12.3$); жените са 60.1%, а 95.8% от респондентите живеят в градска среда; всички са здравноосигурени, а 84.5% са заети на работа. Подобна структура осигурява представителност на активна, социално ангажирана група пациенти, която е често потребител на услуги от първичната и спешната помощ.

Методологията на проучването включва анкетни карти, разработени и адаптирани за различните групи респонденти, с преобладаващо затворени и полузатворени въпроси, което позволява статистическа обработка и сравнителен анализ. Статистическите методи са подбрани и приложени адекватно. Методиката отговаря на критериите за валидност, надеждност и приложимост и е описана достатъчно ясно, за да позволи възпроизводимост на изследването.

Разделът „Резултати и дискусия“ заема съществена част от обема на дисертацията и е свидетелство за аналитичната насоченост на изследването. Резултатите са представени последователно и ясно, с таблици и графики, които улесняват възприемането на данните. Сред основните резултати се открояват идентифицираните фактори за неудовлетвореност на лекарите от двете системи, както и констатираните нормативни пропуски, които затрудняват сътрудничеството. Изследването показва, че липсата на ефективни механизми за координация между общопрактикуващите лекари и спешната помощ води до претоварване на центровете за спешна медицинска помощ и до затруднен достъп на пациентите до адекватна медицинска грижа. Особено ценен е анализът на мотивите на пациентите при избор на лечебно заведение, който отразява социалните и културни нагласи и може да служи като база за бъдещи политики.

Налице е статистически значимо различие в мнението на ОПЛ и лекарите от ЦСМП, което показва, че системата се възприема като проблемна, с недостатъчно ясни механизми за координация и споделена отговорност.

Дисертацията изследва и съответствието с нормативните изисквания. Значителна част от ОПЛ и по-малка, но съществена част от лекарите в ЦСМП заявяват, че нормативните предписания не винаги се спазват при оказване на спешна медицинска помощ, което се потвърждава от резултатите. Над 86% от ръководителите на ЦСМП считат, че има прехвърляне на дублирани дейности от ОПЛ към спешната помощ, което допълнително претоварва системата и води до извършване на несвойствени дейности, включително социални грижи, мъртвопроверителство и вътреболничен транспорт. Резултатите от пациентското проучване също допринасят значимо за цялостната картина. От 168 анкетирани пациенти 25% съобщават, че им се е наложило да повикат линейка през 2022 г., като мотивите за избор на лечебно заведение отразяват комплексно влияние на фактори като достъпност, доверие, предишен опит и липса на алтернатива в извънработно време. Обсъждането на тези резултати е проведено на високо академично ниво, с прецизна съпоставка с международни данни и логично извеждане на причинно-следствени връзки. В раздела с препоръки се формулират конкретни предложения – нормативни промени, усъвършенстване на комуникацията между системите, въвеждане на добри европейски практики и стимули за групова практика. Тези предложения са реалистични и имат висока практическа стойност.

Приносите на дисертационния труд са ясно формулирани и имат както теоретично, така и практико-приложно значение. На теоретично ниво е извършено първото по рода си комплексно, задълбочено проучване на професионалното взаимодействие между ОПЛ и лекари от ЦСМП в България, в което са включени едновременно мненията на изпълнителите на медицинска помощ, на ръководните нива в спешната помощ и на пациентите. Установени са специфични модели на неудовлетвореност, дефицит на взаимодействие и пропуски в прилагането на нормативната рамка, които досега не са били обект на систематичен научен анализ.

От практико-приложна гледна точка, дисертацията предлага конкретни, обосновани предложения за нормативни и организационни промени, насочени към преодоляване на установените слабости. Сред тях са: мотивиране и стимулиране на избора на работа в ЦСМП и в определени ключови специалности, увеличаване на ресурса от направления за консултации и изследвания при ОПЛ, отделяне на ресурс за първична помощ на здравнонеосигурени пациенти, повишаване на контрола върху изпълнението на

дейностите по спешна помощ и разработване на актуални, ясно разписани правила за взаимодействие между ОПЛ и ЦСМП при спешни и неотложни случаи. Тези предложения имат потенциал да бъдат директно използвани в процеса на здравна политика и реформи.

Стилът на изложение е ясен и научно аргументиран. Трудът съдържа коректно цитирана и богата библиография.

Във връзка с дисертационния труд д-р Мирослава Христова представя три публикации, в които тя е първи автор. Статиите отразяват основните тематични акценти на дисертацията, включително проблемите на взаимодействието между първичната и спешната помощ, оценката на удовлетвореността и нормативните предизвикателства. Резултатите от изследването са представени на четири научни форума, което свидетелства за активна позиция в научната комуникация и за признание от професионалната общност.

Личният принос на докторантката е отчетлив във всички етапи на изследването – от формулирането на концепцията и целите, през разработването на анкетните инструменти и организирането на проучването, до статистическата обработка, интерпретацията на резултатите и формулирането на изводите и препоръките. Авторефератът е структуриран коректно, с ясен изказ, и вярно отразява съдържанието, методите, резултатите и приносите на дисертационния труд.

Направените препоръки са насочени към бъдещо надграждане на изследователската работа и имат характер на продължение, а не на критика към настоящия труд. Уместно би било в следващи проучвания да се разшири качественият компонент чрез дълбочинни интервюта и фокус групи с представители на всички четири групи респонденти, които биха позволили още по-детайлно разбиране на мотивацията, нагласите и бариерите пред ефективното взаимодействие. На базата на вече получените резултати може да се разработят и тестват интервенционни модели – например пилотни схеми за координирана помощ извън времето за амбулатория, общи протоколи за триаж и насочване, както и обучителни модули за ОПЛ и лекари от ЦСМП.

В перспектива би било полезно да се проследят определени показатели – удовлетвореност, натовареност, честота на неспешни посещения в ЦСМП и др. – в контекста на бъдещи промени в нормативната и организационната рамка. Подобни проучвания биха разширили още повече научния и практичен ефект от настоящото изследване.

В заключение, дисертационният труд на д-р Мирослава Христова се отличава с висока научна стойност, методическа прецизност и приложимост на резултатите в клиничната практика и здравната политика. Получените научно-теоретични и приложни резултати отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав, Правилника за неговото прилагане и Правилника на МУ–Плевен. Научната разработка демонстрира, че д-р Христова притежава необходимите знания и умения за самостоятелно научноизследователско развитие в областта на общата медицина.

Поради гореизложеното убедено давам своята положителна оценка за проведеното изследване, представено от дисертационния труд, автореферата, постигнатите резултати и приноси, и **предлагам на научното жури да присъди образователната и научна степен „Доктор“ на д-р Мирослава Цветанова Христова** в докторска програма „Обща медицина“, професионално направление 7.1. Медицина, област на висше образование 7. „Здравеопазване и спорт“.

На основание чл.59 от ЗЗЛД

04.12.2025г.

Изготвил рецензията:

проф. д-р Радост Спиридонова Асенова, дмн

REVIEW

by

Prof. Radost Spiridonova Asenova, MD, DMSc

Department of Urology and General Practice, Faculty of Medicine, Medical University –
Plovdiv

of a dissertation for the award of the educational and scientific degree "**Doctor**" in the professional field **7.1. Medicine**, doctoral program "**General Medicine**", according to the Order of the Rector of MU- Pleven No. R-4060/28.10.2025.

Author: Dr. Miroslava Tsvetanova Hristova

Department: General Medicine, Forensic Medicine and Deontology, Faculty of Public Health, Medical University - Pleven

Topic: Interaction between general practitioners and emergency centers: problems and prospects

Scientific supervisor: Prof. Tsvetelina Valentinova, MD, PhD

General presentation of the doctoral student and documentation

The presented set of documents fully complies with the regulatory requirements of MU-Pleven for conducting a procedure for awarding the educational and scientific degree "Doctor". The dissertation is correctly formatted, accompanied by an abstract, a list of publications and the necessary certificates, which testifies to strict compliance with the procedures.

Dr. Miroslava Hristova is an assistant professor at the Department of General Medicine, Forensic Medicine and Deontology at the Medical University of Pleven. Her professional profile, scientific publications and participation in departmental and scientific activities demonstrate a stable development in the field of general medicine and an interest in the issues of interaction between primary and emergency medical care.

Topic relevance

The topic of the dissertation is extremely relevant and important for the functioning of the Bulgarian healthcare system. The interaction between general practitioners (GPs) and emergency medical care centers (EMCs) is a key factor in ensuring continuity, accessibility and quality of medical care, especially with regard to emergencies and conditions that cannot be postponed in time. In the context of an aging population, chronic diseases and increased public expectations for rapid and equal access to care, deficiencies in coordination between these two units have not only clinical, but also serious economic and social consequences.

The author justifiably links the relevance of the study to the accumulated structural deficits, exacerbated during the COVID-19 pandemic, when emergency care took on a significant volume of activities related to consulting and treating patients outside the expected frequent emergency conditions. The introduction and literature review indicate trends in the decreasing number of GPs, workload above acceptable levels in certain regions, as well as a chronic shortage of doctors with specialties in "Emergency Medicine" and "Disaster, Accident and Catastrophe Medicine" in the system of the Central Emergency Care Centers. In this way, the dissertation is positioned not only as an academic study, but as a scientifically based response to real systemic problems.

Characteristics of the dissertation work

The dissertation is of sufficient volume, structurally consistent and meets the academic requirements for content, methodological correctness and scientific validity. The structure includes an introduction, a detailed literature review, clearly formulated goals, tasks and working hypothesis, a section "Materials and Methods", results, discussion, conclusion, recommendations, contributions, bibliography and applications. Such a construction ensures logical integrity of the text and allows for a smooth transition from the theoretical to the empirical part and back to the generalizations.

The fact that the author examines the topic in a broad international context is also impressive. The literature review analyzes models for organizing primary and emergency care in 16 European countries, including the Netherlands, UK, Germany, France, Norway, Poland, Slovenia, Romania, Greece, etc. This allows for a clear comparison of the Bulgarian model with established European practices and creates a basis for formulating realistic proposals for reform.

The aim of the study is formulated clearly and precisely: to analyze the factors that determine the interaction between GPs and primary care centers, identifying the main problems and outlining prospects for its optimization. The tasks logically follow from this aim and encompass both a descriptive analysis of the current state and a study of satisfaction, regulatory gaps, patient motivation and possible solutions.

The "Material and Methods" section is characterized by a high degree of methodological precision. The object of the study is the relationships and interaction between GPs and EMCs, examined through the prism of four target groups of respondents - general practitioners, EMCs doctors, EMCs managers and patients.

In this way, a multi-layered view of the problem is provided, encompassing both the perspectives of medical care providers and the experiences and assessments of patients.

The study included a total of 88 surveyed GPs, 123 doctors from EMCs and management positions in emergency care structures, as well as 168 patients who received medical services from GPs and/or EMCs. The patient group is characterized by a mean age of 51.5 years (SD=12.3); women are 60.1%, and 95.8% of the respondents live in an urban environment; all are health insured, and 84.5% are employed. Such a structure ensures the representation of an active, socially engaged group of patients who are frequent users of primary and emergency care services.

The methodology of the study includes questionnaires, developed and adapted for the different groups of respondents, with predominantly closed and semi-closed questions, which allows for statistical processing and comparative analysis. The statistical methods have been selected and applied adequately. The methodology meets the criteria for validity, reliability and applicability and is described clearly enough to allow reproducibility of the study.

The "Results and Discussion" section occupies a significant part of the dissertation and is a testament to the analytical focus of the research. The results are presented consistently and clearly, with tables and graphs that facilitate the perception of the data.

Among the main results, the identified factors of dissatisfaction of doctors from both systems stand out, as well as the established regulatory gaps that hinder cooperation. The study shows that the lack of effective coordination mechanisms between general practitioners and emergency care leads to overloading of emergency care centers and to difficult access of patients to adequate medical care. Of particular value is the analysis of patients' motives when choosing a medical institution, which reflects social and cultural attitudes and can serve as a basis for future policies.

There is a statistically significant difference in the opinions of GPs and doctors from the EMCs, which indicates that the system is perceived as problematic, with insufficiently clear mechanisms for coordination and shared responsibility.

The dissertation also examines compliance with regulatory requirements. A significant proportion of GPs and a smaller but significant proportion of doctors in the EMCs state that regulatory requirements are not always followed when providing emergency medical care, which is confirmed by the results. Over 86% of the EMCs managers believe that there is a transfer of duplicate activities from GPs to emergency care, which further overloads the system and leads to the performance of unusual activities, including social care, postmortem examination and intra-hospital transport. The results of the patient survey also contribute significantly to the overall picture. Of the 168 patients surveyed, 25% reported that they had to call an ambulance in 2022, with the motives for choosing a medical facility reflecting the complex influence of factors such as accessibility, trust, previous experience and lack of an alternative outside of working hours. The discussion of these results was conducted at a high academic level, with precise comparison with international data and a logical derivation of cause-and-effect relationships.

The recommendations section formulates specific proposals – regulatory changes, improving communication between systems, introducing good European practices and incentives for group practice. These proposals are realistic and have high practical value.

The contributions of the dissertation are clearly formulated and have both theoretical and practical significance. At the theoretical level, the first-of-its-kind comprehensive, in-depth study of the professional interaction between GPs and EMCs doctors in Bulgaria has been carried out, which simultaneously includes the opinions of medical care providers, emergency care management levels and patients. Specific patterns of dissatisfaction, deficits in interaction and gaps in the implementation of the regulatory framework have been identified, which have not been the subject of systematic scientific analysis so far.

From a practical and applied point of view, the dissertation offers specific, substantiated proposals for regulatory and organizational changes aimed at overcoming the identified weaknesses. Among them are: motivating and stimulating the choice of work in the EMCs and in certain key specialties, increasing the resource of consultation and examination directions in GPs, allocating resources for primary care of uninsured patients, increasing control over the implementation of emergency care activities and developing up-to-date, clearly defined rules for interaction between GPs and EMCs in emergency and urgent cases.

These proposals have the potential to be directly used in the process of health policy and reforms.

The style of presentation is clear and scientifically argued. The work contains a correctly cited and extensive bibliography.

In connection with the dissertation work, Dr. Miroslava Hristova presents three publications in which she is the first author. The articles reflect the main thematic focuses of the dissertation, including the problems of interaction between primary and emergency care, satisfaction assessment and regulatory challenges. The results of the study have been presented at four scientific forums, which testifies to an active position in scientific communication and recognition by the professional community.

The personal contribution of the doctoral student is evident in all stages of the research – from the formulation of the concept and objectives, through the development of the survey instruments and the organization of the study, to the statistical processing, the interpretation of the results and the formulation of the conclusions and recommendations. The abstract is structured correctly, with clear language, and faithfully reflects the content, methods, results and contributions of the dissertation work.

The recommendations made are aimed at future development of the research work and are in the nature of a continuation, rather than a criticism of the present work. It would be appropriate in further studies to expand the qualitative component through in-depth interviews and focus groups with representatives of all four groups of respondents, which would allow for an even more detailed understanding of the motivation, attitudes and barriers to effective interaction. Based on the results already obtained, intervention models can be developed and tested - for example, pilot schemes for coordinated care for out-of-hours service, common protocols for triage and referral, as well as training modules for GPs and doctors from the Emergency Department.

In the future, it would be useful to track certain indicators – satisfaction, workload, frequency of non-urgent visits to the EMCs, etc. – in the context of future changes in the regulatory and organizational framework. Such studies would further expand the scientific and practical impact of the present study.

In conclusion, the dissertation work of Dr. Miroslava Hristova is distinguished by high scientific value, methodological precision and applicability of the results in clinical practice and health policy. The obtained scientific-theoretical and applied results meet the requirements of the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of

Bulgaria, the Regulations for its implementation and the Regulations of MU-Pleven. The scientific work demonstrates that Dr. Hristova possesses the necessary knowledge and skills for independent research development in the field of general medicine.

Due to the above, I confidently give my positive assessment of the conducted research, presented by the dissertation, the abstract, the achieved results and contributions, and **I propose to the scientific jury to award the educational and scientific degree "Doctor" to Dr. Miroslava Tsvetanova Hristova** in the doctoral program "General Medicine", professional field 7.1. Medicine, field of higher education 7. "Healthcare and Sports".

04.12.2025

Reviewer: **На основание чл.59 от ЗЗЛД**

Prof. Radost Spiridonova Asenova, MD, DMSc